



Østmarkas Venner
Postboks 37 Haugerud
0616 Oslo

18. mars 2011

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep
0032 Oslo

Forslag til særskilt vern av friluftsområder i Østmarka

Østmarkas Venner oversender herved et forslag om fire områder i Østmarka om vi anmoder fylkesmannen om å verne etter § 11 i markaloven. De fire områdene er: Område I Hauktjern-Kroktjern-Puttdalen, område II Sølvdobla-Dølerud-Spinneren, område III Paradisåsen-Skogsmåsan-Reservatet og område IV Vardåsen. Områdene er avmerket på vedlagt oversiktskart og det er vedlagt egen beskrivelse for hvert av områdene med et detaljkart. Avgrensingene vi har gjort er noe skjematisk da de ikke er befart med tanke på vern og kan diskuteres. I tillegg til disse områdene støtter vi NOAs forslag om Svartdalen i Østmarka.

Vi viser til fylkemannens brev datert 2. februar 2011 hvor Østmarkas Venner inviteres til å fremme forslag til særskilt viktige friluftsområder i Oslomarka. Vedlagt dette brevet følger våre forslag.

I utvelgelsen av områdene har vi lagt vekt på kriteriene i Odelstingsproposisjonen. Dessuten har vi brukt følgende kriterier: At områdene: a) blir mye brukt av befolkningen, b) har store og varierte opplevelsesverdier, c) at de er fordelt i hele Østmarka, d) at de er lett tilgjengelige til friluftsmål og e) at de representerer ulike kvaliteter ved Østmarka. Vi er også opptatt av at en heller bør verne færre og større områder enn mange og små. Vi har flere mindre og aktuelle områder på vår liste men velger i denne omgang å foreslå disse.

For områdene I-III har vi hatt stor nytte av Siste Sjanses rapport fra 2005-9: *Biologi- og friluftsverdier innenfor Oslo kommunes skogeiendommer, sammenstilling av data og rapporten Naturregistreringer i skogbestand i Oslo kommunes skoger* fra 1993. Etter vår mening øker de registrerte biomangfoldverdiene opplevelsesverdien gjennom kriteriet variasjon og mangfold, og at man kan gå på "biologisk oppdagelsesjakt" i disse områdene. Slike områder egner seg også som undervisnings- og opplevelsesområder for skolene. Bokstavkodene A-C stammer fra Siste Sjanses rapport, hvor A er svært viktig, B viktig og C lokalt viktig, disse kodene går også igjen i Flerbruksplan for Oslo kommunes skoger 2007-2015. Disse områdene er midlertidig «fredet» som vernområder for friluftsliv og eller bevaringskog.

For område IV som ligger i Enebakk har vi ikke hatt tilgjengelig så god biologisk dokumentasjon. Vi har i stedet basert oss på dokumentasjon fra lokalkjente medlemmer og da særlig Lise Henriksen som også har bidratt med mange av bildene i vedleggene.

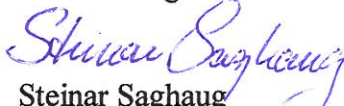
En del av Siste-Sjanse-områdene er allerede administrativt vernet av Oslo kommune eller kan bli vurdert som "nøkkelbiotoper" for biologisk mangfold i skogslandskapet, og skogeier plikter bare av den grunn å unngå hogst. Dermed blir opplevelsesmotivene etter §11 ingen særlig "ekstrabelasting" på skogeier. På flere av områdene overlapper biomangfold- og opplevelsesverdier hverandre og etter vår mening gir det dobbel verneverdi å redde slike partier i skogslandskapet til glede for befolkningen som bruker Østmarka og for framtidige generasjoner.

Vi er åpne for at deler av områdene vi foreslår eventuelt bør vurderes vernet etter naturmangfoldloven og frivillige vern eller en kombinasjon av begge deler. I forbindelse med denne prosessen har flere personer vurdert områder i Østmarka for vern etter § 11 i markaloven. Det som er påfallende er at det er store områder rundt og særlig vest for de to naturreservatene (Østmarka og Ramstadslottet) som har høy til meget høy verneverdi. Etter vår meningen egner disse områdene seg ikke nødvendigvis som naturreservat eller at naturreservatstatus kan ramme friluftslivet unødig. Vi har tillit til at fylkesmannen vurderer hvordan skal en best kan ivareta de store natur- og friluftsverdiene i Østmarka i større sammenhengende områder uten av det rammer friluftslivet.

Vår opprinnelige plan var å levere et enda grundigere kart men et digitalt kartgrunnlag for Oslo kommune var ikke tilgjengelig for oss. Kartene er derfor litt enklere enn opprinnelig tenkt og grensene som er trukket er basert på skjønn. Vi har markert naturreservatene på kartene og inngrepsfrie områder (INON) i og utenfor reservatene er også markert med en klar grønn farge. Vi har tillit til at fylkesmannen vil vurdere nærmere hvor grensene for de foreslåtte verneområdene bør trekkes.

Vi vil også anbefale at frilufts- og naturvernorganisasjonene blir invitert med når områdene skal befares. Vi ser fram til videre dialog med fylkesmannen om våre forslag og videre vern i Østmarka.

Med vennlig hilsen


Steinar Saghaug
Leder Østmarkas Venner

Vedlegg:

Oversiktskart over Østmarka med de fire verneområdene

Kart og beskrivelse Område I

Kart og beskrivelse Område II

Kart og beskrivelse Område III

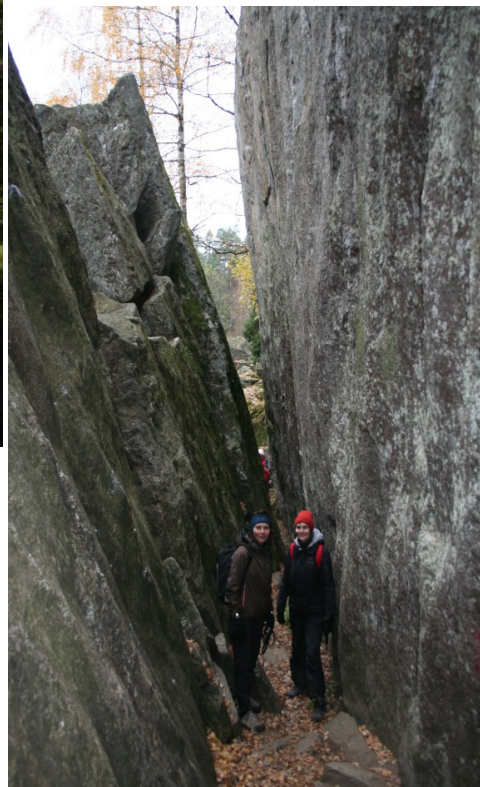
Kart og beskrivelse Område IV

Område I Hauktjern – Kroktjern – Puttdalen

Kort beskrivelse

Det foreslåtte verneområdet strekker seg fra Hauktjern i sør via Utsikten (over Lutvann), og Kroktjern til Puttdalen i nord. Området er en del av et nord-sydgående sprekkesystem som er så karakteristisk for Østmarka. Det foreslåtte verneområdet består av selve sprekkedalen og åsene omkring, inkludert Puttåsen (357/363 moh) som er den høyest toppen i denne delen av Østmarka. Inkludert i området er også «Utsikten» mellom Kroktjern og Lutvann, med et av Østmarkas fineste utsiktspunkt over Oslomarkas klareste og reneste innsjø, Lutvann, og store deler av Oslo.

Området har et uberørt preg og det er flere delområder med gammelskog/bevaringsskog som er «fredet» i Flerbruksplanen. Området blir mye brukt av befolkning og er av den grunn også verneområde for friluftsliv i Flerbruksplanen. Området ligger i kort avstand fra bebyggelsen som strekker seg fra Lindeberg, Trosterud og Haugerud i nord via Oppsal til Bøler i syd. De mest brukte innfallsportene er Østmarksetra og Lutvann leir. Området er på ca 1900 daa.



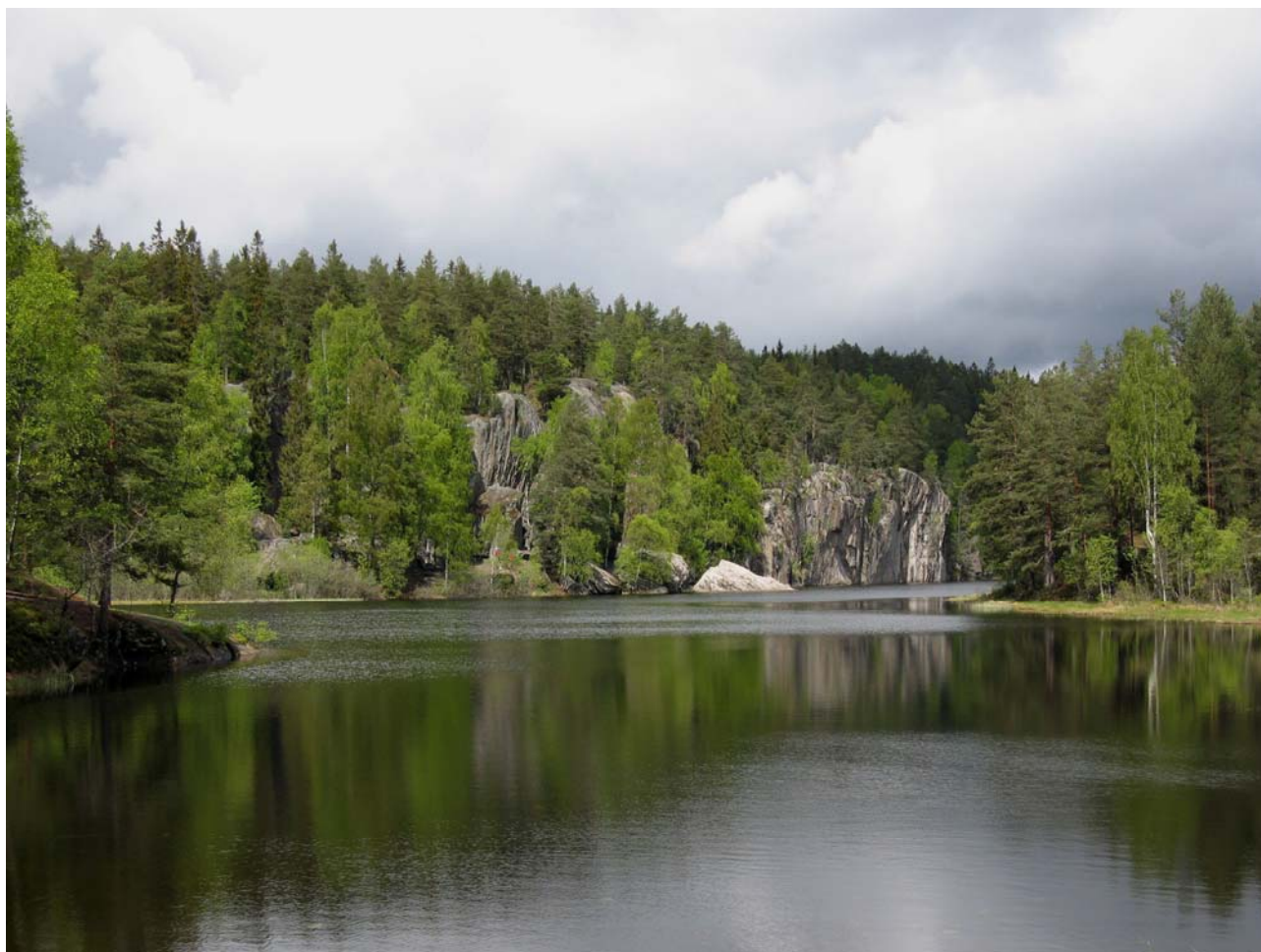
Over til venstre Lauvtjern, under utsikt over Lutvann, til høyre Hauktjernkløftene.
Foto: Steinar Saghaug

Hauktjern -Kroktjern

Hauktjernområdet ligger ikke langt fra Sarabråten og Nøklevann. Området har mange severdigheter å by på. Skogen her kan karakteriseres som bevaringsskog og er trolsk med mye gammelskog. Ved den vestlige delen av Hauktjern ligger ett av de fineste klatrefeltene i Oslo og østlandsområdet. Den blåmerkede stien opp til Hauktjern går gjennom en bratt kløft som kalles "Dronningskaret". De flotte utsiktspunktene Utsikten og Nedre Utsikten ligger innenfor området. Selve Hauktjern er også et av Østmarkas vakreste tjern jfr bilde.

Lokalitet 1822 Hauktjern V (C) - urskog/gammelskog

Parti innenfor større område som tidligere er klassifisert som "bevaringsskog". Løvdominert parti med ganske stabilt høyt vannspeil. Dominert av bjørk, furu og svartor i tresjikt, slåttestarr i feltsjikt. Ikke gamle trær, men enkelte svartor på liten sokkel.



Hauktjern. Foto: Steinar Saghaug

Lokalitet 1819: Haukåsen-Kroktjernbekken (B) - urskog/gammelskog

Vestvendt liseide med overveiende gran i nedre del og med gradvis større andel furu opp mot høydedraget. Furuskogen er relativt godt sjiktet med en del gamle (ca 200 år) trær. Helt i sør og flekkvis på flate partier nordover er det partier med fuktige, torvmoserike gran(sump)skoger. Spredte forekomster av død ved gjennom hele avgrensingen, mest i vestskråningen. Småbregnegranskog i nordøstre del.. I dette bestandet er det til dels grove dimensjoner på gran og en del død ved. Rynkeskinn ble funnet der. Et bekkeløp drenerer mot sør i bunnen og helt vest i avgrensingen. I tilknytning til bekken er det bergvegger med til dels variert kryptogamflora (randkvistlav og mulig skrukelav). Helt nord i avgrensing er det bestander med mellomaldret osp. Det er stedvis ganske rikt med varierende fuktighetsforhold. Høy bonitet på mye av arealet. Totalt sett en rekke kvaliteter som enda kan utvikle seg mye på sikt og gi en svært verdifull biotop.

Lokalitet 1820 - Kroktjern Ø (C) - urskog/gammelskog

Gransumpskog på horisontal mark. Variert kryptogamflora med bl.a. den fuktighetskreven kort trolleskjegg på nordvendt bergvegg i tilknytning til liten bekkekløft. Skogen er stedvis noe plukkhogd og det er kommet opp en del osp. Noe død ved i nordøst, også av osp. Ung skog med ganske marginale bergvegger tilsier lokal verdi.

Lokalitet 1821 - Kroktjern V (B) - urskog/gammelskog

Blåbærgransskog med forholdsvis mye død ved av gran i ulike nedbrytningsfaser på nordsiden og østsiden av Kroktjernkollen. Rødlisteartene granrustkjuke og svartonekjuke påvist. En del borealt løv (osp, bjørk, rogn). Furu dominerer høydedrag. En del eldre furutrær. Østvendte bergvegger, flekkvis med rikere markvegetasjon ved bergfoten. Noe selje og osp med signalarter av lav. Funn av to rødlistearter og rimelig god skogstruktur og en del død ved gir B.

Lokalitet 830 Kroktjern Nord (C) - urskog/gammelskog

Et av delbestandene på lokaliteten blir spesielt omtalt. Her fins endel død ved, men mesteparten er relativt nydødt som følge av billeangrep. Likevel fins død gran i alle stadier, og funn av svartonekjuke indikerer en viss kontinuitet. Totalt sett har vi funnet få individ av indikatorkjuker i denne delen av marka. Det fins også noe død lauvved i delbestandet. Det er et gunstig lokalklima med skygge og fuktighet i området. Bergvegger, myrdråg og småbekker gjør kryptogamfloraen spennende. Skjegg- og strylav vokste på mange trær i området, og kystjamnemoser fantes flere steder i bestandet. Læger var tildels sterkt bevokst med moser. Berggrunnen er fattig, derfor fantes heller ingen av de krevende urtene som skjemaregistreres. Bestandet er viktig som sprednings- og etableringsområde (Oslo kommunes skoger 1993).

På nordsiden av Kroktjern holder en koloni med nøttekråker til. De flyr så å si hver dag til Østensjøområdet for å hamstre nøtter som de tar med hjem til skogen ved Kroktjern.

Puttdalen – Puttåsen

Før 2. februar 1997 lå Puttdalen, med sine to idylliske små tjern, som et alternativ for skiløpere vinterstid og for fotturister som likte å gå utenom allfarvei. De to myrtjernene, Nordre og Søndre Puttjern, som nå er blitt allemannseie, kalles også Grønli- eller Lindebergputtene. To private grunneiere eier den nordre delen av Puttdalen. Per Klemetsrud eier østsida av dalen og Kaia Lindeberg eier vestsida. Oslo kommunes eiendom begynner mellom Puttjernene og strekker seg sydover. Oslo kommune har i sin flerbruksplan administrativt vernet sin del av Puttdalen fram til år 2015.



Puttdalen og Puttåsen med utsikt mot Groruddalen. Foto: Kai Saghaug.

Vegetasjonen i dalbunnen er dominert av fattigmyr rundt begge tjernene og torvmose-gramsumpskog som vokser på løsmasseryggen mellom tjernene og ved utløpet av Nordre Puttjern. Dalsidene er mer næringsrike og her vokser lågurtgranskog, som er en artsrik og høyproduktiv skogtype. På de tørre og løsmassefattige åsene rundt Puttdalen vokser furuskogen, som er så typisk for Østmarka. Puttåsen (363 m o.h.) strekker seg mot Haukåsen som er et mye brukt turområde med Lauvtjern og «Branntårnet» med den karakteristiske radarkupplen.

«det er kombinasjonene av flere naturforhold i Puttdalen som er unik fordi de griper inn i hverandre. Hvis en makter å se helheten og kombinerer alle naturfaglige forhold er området svært viktig. En kan faktisk gå så langt som å hevde at området er unikt i verdenssammenheng. Dette henger sammen med at Oslofeltet, som er unikt i verden i geologisk sammenheng, ligger rett på utsida av Puttdalen, som på sin side har oppstått på grunn av meget spesielle forkastninger. Dette kombinert med botanikken og da spesielt forekomsten av gammel skog og sist men ikke minst hydrologien gjør området temmelig spesielt. Og da har vi ikke sagt noe om områdets store verdi for friluftslivet. Vi har grunn til å tro at denne helhetstankegangen er mer akseptert i NVE enn i forskningsmiljøene da den likner klassifisering av verneverdier i vassdrag.»



Til venstre ØVs Høringsuttalelse til NVE 2005, til høyre Tørrgranåsen (Puttåsen). Foto: Steinar Saghaug

Den ville og trange Puttdalen er meget representativ for Østmarka med sin nord-sydgående forkastning. Området hadde inntil 1997 bevart et urørt preg på tross av nærheten til bebyggelsen. Puttdalen og områdene sydover mot Hauktjern og Sarabråten er ført opp i «Den grønne listen», en oversikt over verneverdige områder i Oslo, utarbeidet av Etat for miljørettet helsevern i Oslo. I disse områdene finner en «gammelskog» - noe som etterhvert er en sjeldenhet i marka. Puttdalen har en meget aktiv orrhanelek på våren. På grunn av den gamle naturskogen på ca 130 år er Puttdalen en potensiell biotop for en rekke rødlistearter.

Lokalitet 829 Puttdalen (C) - urskog/gammelskog

Bestandet er en bekkedal, med tildels frodig vegetasjon i bunnen. Rasmak, bergvegger og et mindre tjern i området har gunstig virkning for opprettholdelse av fuktighet. Særlig den vestvendte lia og rasmak er spennende med rik lågurtvegetasjon. Her vokser arter som trollbær, blåveis, vårerteknapp, krattfiol, teigbær og svartburkne. Høgstaudeinnslaget langs bekken inneholder arter som raud jonsokblom, skogsvinerot, kvitbladtistel og kranskonvall. Lønn vokste i ura. Noe svartorsumpskog fantes ut mot åpnere partier mot tjernet. Noe død ved fantes, delen med gran var imidlertid relativt nydød. Mangel på kontinuitet gjorde trolig at vi ikke fant noen av de sjeldnere kjukene her. Likevel er bestandet interessant, også med tanke på etablering for sjeldnere arter. (Oslo kommunes skoger 1993).

Vurdering av området i forhold til kriteriene for vern i odelstingsproposisjonen

På grunn av flere bestand med gammelskog og ingen tekniske inngrep, mener vi at området er både **urørt og naturlig**. Trange daler og dype kløftene bidrar til **trolsk** stemning, og da særlig i Puttdalen på våren under fugleleiken samt i Hauktjernområdet. Det er store sprang i topografien.

Mange mindre myrer og flere tjern, samt koller og åser, bidrar sammen med gammelskogen og varierte skogsbiotoper til **stor variasjon, mangfold og kompleksitet**. Området er stedvis **vilt** i betydning av store sprang i topografien (Hauktjernkløftene, Lutvann, Puttdalen). Det er flere markante bergformer og steiner (jfr Turkart over Østmarka 1:25 000) i området. Området er også preget av åpne myrer, samt koller og lune daler og ller.

Det er særlig mange og meget gode **utsiktspunkter** i området. Dette gjelder neste hele området fra Hauktjern og langs med Lutvanns østside, samt på Puttåsen.

På grunn av flere myrer og vann, samt utsiktspunkter, er det mange naturlige åpninger i skogen som skaper **åpne landskapsrom**. Hele området har høy forekomst av **myrer, vann og bekker**, og Puttdalen har en særlig spennende hydrologi med et viktig og særs interessant grunnvannsoppkomme hvor sprekkesystemet «mater» de to tjerna med grunnvann.

Det er ingen større **menneskeskapte åpninger** i skogen, som utpregede setervoller og plasser. Men den søndre delen av området ligger rett i nærheten av Sarabråten med sine mange og spesielle kulturminner.

Deler av området, og da særlig Puttdalen, er preget av **stillhet og fravær av støy**.

Området brukes mye hele året, jfr flere rødmerkede løyper og blåmerkede stier, og er blant Oslomarkas meste besøkte og populære turområder.

Området henger naturlig sammen med Sarabråten med kulturlandskap og kulturminner fra Thomas Heftyes tid (stiftelsen av DNT fant sted her), Milorg-bautaen, kongesteinen, Heftyes brønn og Prinsen av Portugals vei. Østmarksetra og Lutvann leir samt Lindeberg er de mest naturlige **utfartsstedene**. Mariholtet skogsstue ligger rett øst for området. Området er også i umiddelbar nærhet til Lutvann som er en unik innsjø, jfr dette sitatet:

«Så hvis du ikke har vært ved Lutvann, er innsjøen absolutt verdt et besøk, med eller uten fiskestang. Du vil garantert bli overrasket over å kunne sitte på et svaberg eller i en kano, se ned i vannet og følge med planter og dyr på over 10 meters dyp. Reinere vann finnes kun på høyfjellet. En tur til vakre og unike Lutvann gir garantert helsebot og avkobling fra Oslogrytas larm.» Nytt fra Østmarka nr 4 2010

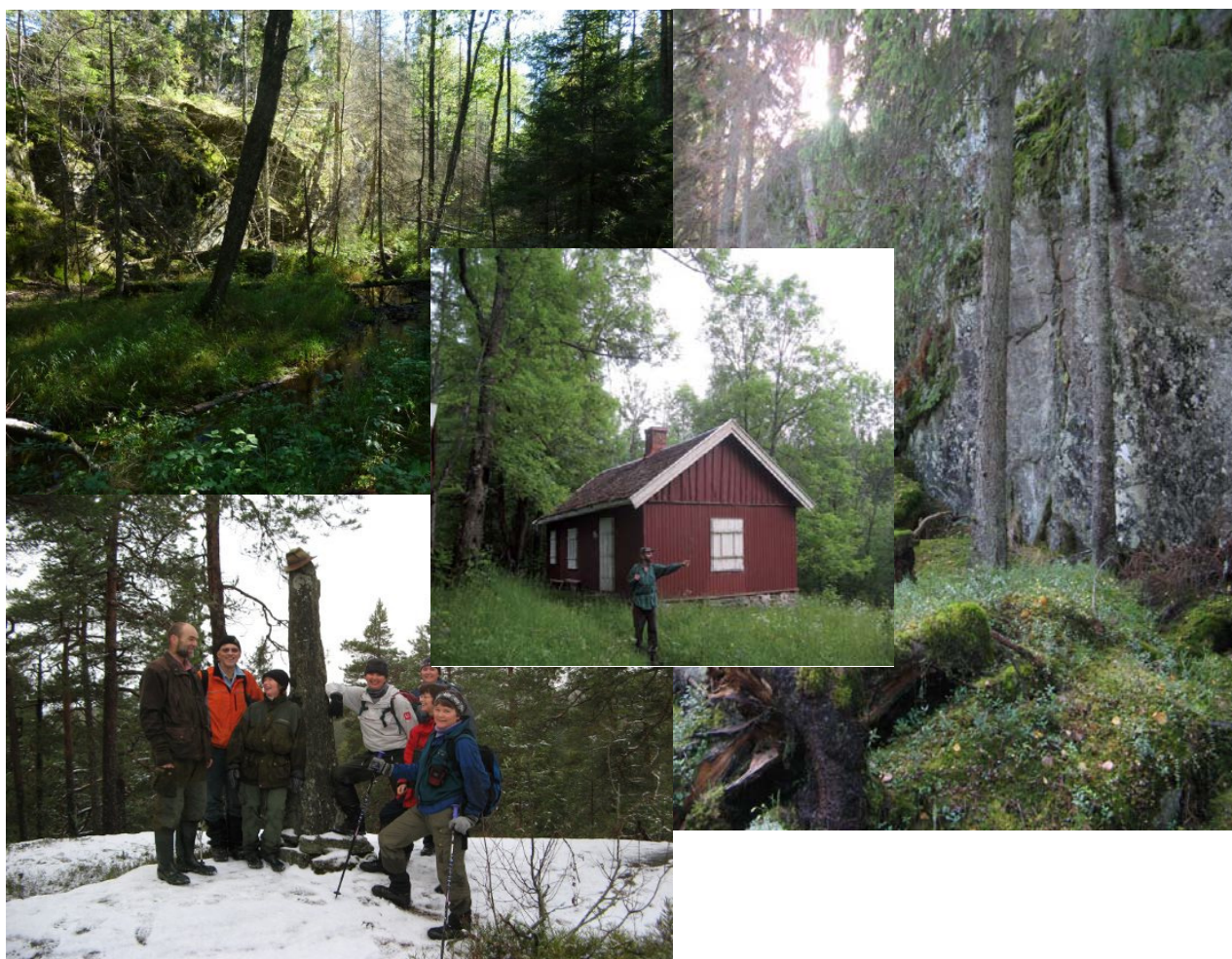
Område II Sølvdobla-Dølerud-Spinneren

Kort beskrivelse

Spinneren, Dølerud og Sølvdoblabekken er bevaringsskoger, som alle ligger innenfor området som Østmarkas Venner foreslår vernet. Det er flere nord/sydgående åsrygger og daldråg med tjern, myrer og bekker. I dalene vokser det hovedsakelig gammel gran, mens furua dominerer på åsryggene. Det er stedvis mye innslag av løvskog, inkludert svartor og edelløvtrær. Det er rikt fugle- og dyreliv i området

Den idylliske plassen Dølerud ligger midt i området og kan restaureres og eventuelt gjøres tilgjengelig for overnatting. Det er behov for skjøtsel av kulturlandskap noe som kan danne grunnlag for sosiale dugnader som motiverer folk til å ta områdene mer i bruk.

Området har et stort mangfold av naturtyper, inneholder viktige viltlokaliteter og er et særlig viktig friluftsområde som brukes mye av befolkningen. Området er derfor administrativt fredet av Oslo kommune. Området er ca 1,9 km² stort.

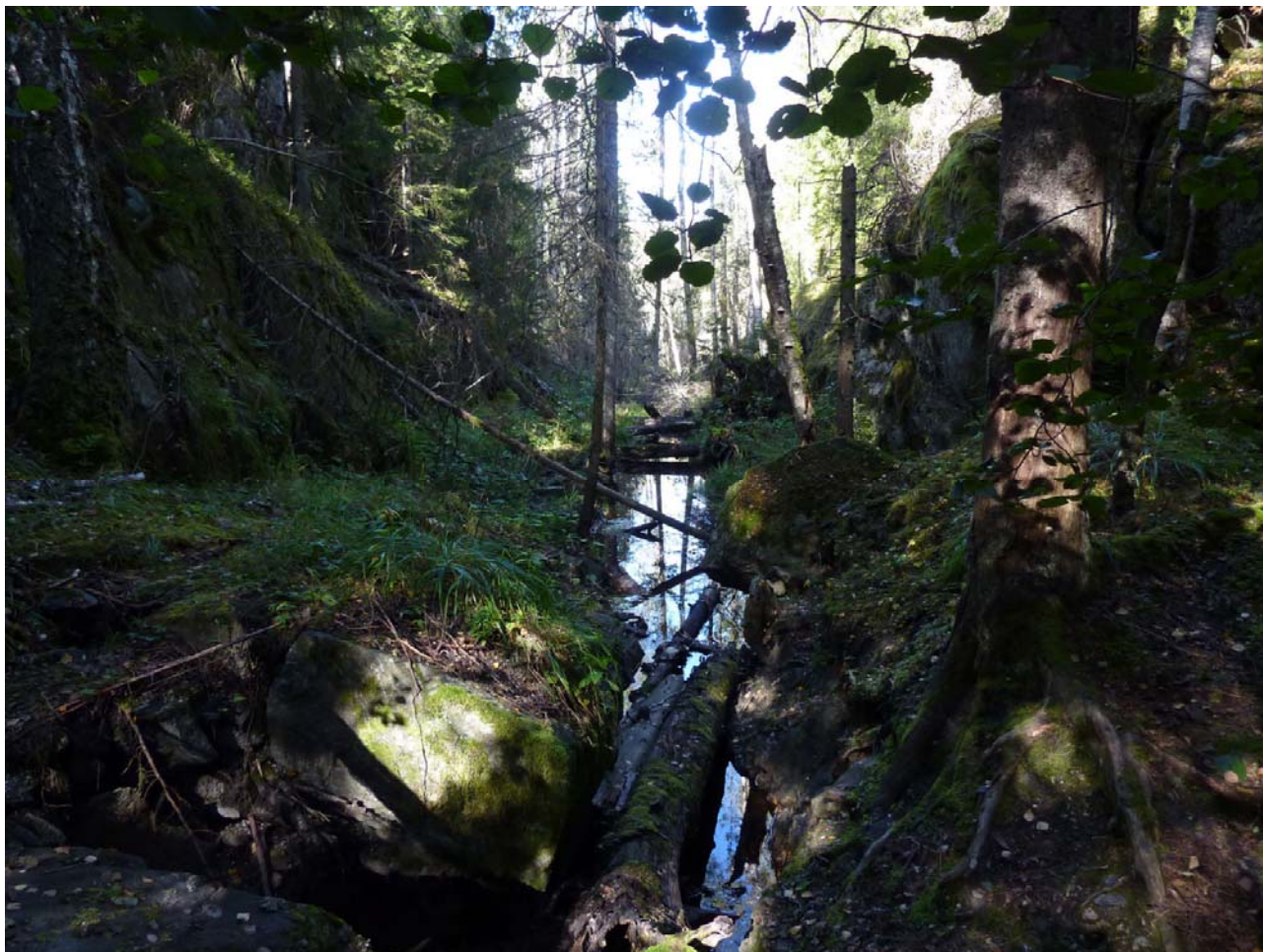


Over til venstre: Sølvdoblabekken mot sør. Under til venstre: På tur til Bautaen på Spinneren. Over til høyre: Dråget mot Spinneren (trombedrået). Foto: Lise Henriksen. I midten: Dølerud. Foto: Cathrine Sjøberg.

Beskrivelse av delområdene

Sølvdobla- Sølvdoblabekken

Området rundt tjernet Sølvdobla og nedover langs bekken er et eksempel på eventyrskog, det vil si vår mest uberørte skog. Området danner stedvis en trang bekkedal med god fuktighet, og her fins store mengder av gran- og lauvtrær i alle nedbrytningsstadier. Vegetasjonen er variert med høgstaude, sumpskog, lågurtgranskog og blåbærgranskog. I bekken holder beveren til og det er rikt fugleliv med blant annet flaggspett.



Sølvdoblabekken mot nord. Foto Lise Henriksen

Lokalitet 837 Sølvdoblabekken (A) - trang bekkekløft som oppnår verneverdi A.

Eventyrskog i en bekkedal, stedvis trang, med bratte bergvegger på begge sider. Området har god fuktighet. Flere buormer og hoggormer er sett i bestandet. Noe innslag av edle lauvtrær fins, bl.a. lind, lønn, hassel, hegg, ask og svartor. Mengden død ved er stor, både av gran og lauvtrær, og vi finner ved i alle stadier av nedbrytning. Det har ikke blitt gjort funn av sjeldnere sopper i bestandet, men det er likevel et meget gunstig etableringsområde for mange slike arter. Funn av granrustkjuke indikerer at området allerede inneholder viktige elementer. Det er få bestander av denne typen, med så store mengder potensielt substrat, i de bynære, vestre deler av Østmarka. Flaggspetthekking ble påvist, samt flere andre reirhull og mye hakkemerker. Trolig vil insektsdiversiteten være stor her, hakkespettaktiviteten og store og varierte mengder død ved indikerer dette. Vegetasjonen er variert med høgstaude, sumpskog, lågurtgranskog og blåbærgranskog. Her vokste, foruten blåveis og trollbær, også enghumleblom, skogstorkenebb, springfrø, leddved og kranskonvall. Stor vannsalamander var i bekken før Sølvdobla ble rotinonbehandlet på 90-tallet; det er uvisst om den har overlevd.

Lokalitet 1859 Sølvdobla V (B) - gammel løvskog

Området er tidligere slåtte- eller beitemark, trolig med spredte trær. Biotopen er i gjengroing, men virker fremdeles ganske åpen. Mye av arealet er dominert av bjørk og selje i tresjiktet og stauder i feltsjiktet. Arts sammensetning varierer noe med fuktpåvirkning, men felles er at typisk nitrogenelskende åkerugras er nesten fraværende. Også et lite parti med tørreng vegetasjon finnes. En liten kolle med lyng-barblandingsskog er inkludert. Enorme mengder bjørk og osp er felt av bever på vestsiden av Sølvdobla. Vannet har tidligere også vært betydelig oppdemt slik at den grana som står langs vannet, er død. Demningen eksisterer ikke lenger, og vannstanden er tilbake på normalt nivå. Ved riktig skjøtsel er området viktig både for kulturbetinga engvekster og etter hvert gamle løvtrær, herav verdi B.

Lokalitet 1856 Sølvdobla S (C) - urskog/gammelskog

Fattig, tresatt myr og sumpskog. Lokaliteten er naturlig avgrenset av skrinne furukoller. Østre del er tresatt myr med furu som dominerende treslag. I vest er det fattig sumpskog med gran. Lite dødved i biotop, litt gadd av bjørk. Intakt vannhusholdning og god arrondering.

Lokalitet 1857 Sølvdoblabekken S (B) - rik sumpskog

Dessverre er et stort parti sentralt i avgrensingen snauhogd. Dette partiet har stått under vann pga oppdemming/ beveraktivitet. Partiet hører naturlig med i avgrensingen og har biologiske kvaliteter tross hogstinngrepet. Vegetasjonen varierer i rikhet. Best utviklet skogstruktur og markvegetasjon finnes i nordvest og helt i øst. Gran er dominerende treslag, men også bjørk og svartor. Lite påvirket av grøfting, god vannhusholdning. Spredt med gamle svartor gjennom biotopen.

Dølerud

Innenfor området Dølerud er det tre delområder som vurderes å ha særlig viktig biologi- og friluftsverdier: selve plassen Dølerud med hus og slåtteng, samt et område med gammel løvskog og et område med urskog/gammelskog. Det er behov for skjøtsel av kulturlandskap og vedlikehold av hus på Dølerud. Det kan danne grunnlag for sosiale dugnader som motiverer folk til å ta områdene mer i bruk.

Lokalitet 1858 Dølerud (B) - gammel husmannsplass/seter med slåtteng

Bolighuset og uthus er i brukbar forfatning og bør restaureres og tas vare på. Det er tun og slåttemark rundt bygning. Noe tørrbakke-/bergflatevegetasjon forekommer. Engene er dominert av nitrogenelskende åkervekster. Likevel finnes det fremdeles en relativt variert flora med mange beite- eller slåttebetingede urter. I kanten av enga står det enkelte store asketrær og mindre spisslønn. Tunet grenser i vest til en dal med storvokst granskog på forsumpede parti med rik undervegetasjon. I øst er det grunnlendt lyngfuruskog. Engene har fremdeles kvaliteter knyttet til gamle kulturmarkvekster. Plassen er omkranset av et uvanlig variert miljø. Sjeldne nøkkelelementer i form av gamle edelløvtrær.



Solblom, som til forveksling likner på gul prestekrave, trives godt på gammel beitemark. Her er den fotografert like ved våningshuset på Dølerud. Foto: Sverre M. Fjelstad.



Fjelstad peker mot Dølerudåsen fra Dølerudsetra hvor hans bestemor var hver sommer i 12–13 uker og gjetet kuer og sauer. Foto: Cathrine Søberg

Lokalitet 835 Dølerud I (B) - urskog/gammelskog

Bestandet er meget variert med myr og sumpskog i nord/øst, og ei grandominert li med bergvegger og rasmark i vest. Langs bekken fins innslag av høgstauder, og i lisdene dominerer lågurtvegetasjon. Av arter fins strutseving, ballblom, tysbast, springfrø, krossved, trollhegg, trollbær, blåveis og vårerteknapp. Av edle lauvtrær vokser her lind, lønn, hegg, ask og svartor. En del død løvved, skjegg- og strylav samt flere kjukearter som er interessant med tanke på insekter.

Lokalitet 836 Dølerud II (B) - gammel løvskog

Gammel løvskog med innslag av lønn, hassel, hegg og ask. Skogen er preget av kulturlandskapet rundt plassen Dølerud. Det finnes noe død ved, men mest i tidlige nedbrytingsfaser. Innslag av sumpskog med svartor. Av andre lauvtrær finnes lønn, hassel, hegg og ask. Noe død ved. Vasskjuke er funnet. Mye hakkemerker og flere redehull viser at dette er en god hakkespett-biotop. Bestandet er forøvrig variert, fururabbene i østre deler har mye røsslyng i feltsjiktet, ellers blåbærgranskog og fragmenter av småbregne-granskog, samt lågurt-, høgstaude- og sumpskog. Noe hagemarkskog og rik ødeeng fins på og rundt tunet på Dølerud. Sett i sammenheng med bestand i vest, og med kulturpreget på plassen Dølerud, er området meget variert og av den grunn bevaringsverdig (Oslo Skogvesen 1993).

Spinneren - Smørholet

Spinneren er en lav ås med et kulturminne som det knytter seg historie til. Skogen kan karakteriseres som bevaringsskog på grunn av områdets variasjon og særpreg, med lite spor etter hogst. Den er dominert av blåbærgranskog, men med innslag av storbregne-, lågurt-, småbregne- og sumpgranskog. Det finnes store mengder skjegg- og strylav. Smørholet er en åpen myr i nærheten av et stort gammelskogsområde med gran som nylig har dannet død ved. Gammelskogsområdet har stor utstrekning og uten moderne hogstinngrep er det en stor sjeldenhet.



Over til venstre: Trombedråget ved Spinneren. Til høyre: Utsikt fra Spinneren mot syd. Foto: Lise Henriksen. Midtstilt: Bautaen på Spinneren besøkes på en guidet tur i samarbeid mellom Østmarkas Venner og Sandbakken.

Lokalitet 840 Spinneren (B) - urskog/gammelskog

Området er dominert av blåbærgranskog med innslag av storbregne-, lågurt-, småbregne- og sumpgranskog. Relativt mye død ved av gran. Lokalt gode fuktighets- og skyggeforhold med nordøstvendte bergvegger. Av urter finnes blåveis og vårerteknapp av registreringsartene. Større mengder av skjegg- og strylav samt innslag av åre- og lungenever er trolig begunstiget av lokalt gode fuktighets- og skyggeforhold, noe også de nordøstvendte bergveggene bidrar til å opprettholde. Noe død bjørk og rogn fins i området. Gran fins det endel av i alle nedbrytningsstadier, og her ble det også gjort funn av piggbroddsopp. Det er også funnet kjøttkjuke i dette bestandet. Andelen av død gran er relativt stor og variert, og området er av den grunn interessant. Bestandet kan fungere både som et spredningssenter og som et etableringsområde for sjeldnere arter (Oslo kommunes skoger 1993).

Lokalitet 1881 Smørholet S (B) - urskog/gammelskog

Stort gammelskogsområde med gran. Skogen er i aldersfase og har ganske nylig begynt å danne betydelige mengder med dødved av gran. Sammenbruddet skyldes angrep av rødbrandkjuke. Det var lite av andre råtevedsopper, noe som kan skyldes den foreløpige mangelen på middels og godt nedbrutt læger. Forøvrig er skogen mindre godt sjiktet med stor overvekt av eldre trær. Snittdimensjonen ved brysthøyde er stor (ca 40 cm) og maks på ca 60 cm. Beliggenheten (i en grunn dal og med en høy bergvegg mot vest) virker stabiliserende på luftfuktigheten, noe som gjenspeiler seg i mengden av gammelgranslav. Mot nord er skogen noe yngre og dimensjonene mindre, men forøvrig er kvalitetene lignende. Enda lenger nord er det inkludert en tresatt, grøftet myr med enkelte store bjørk og svartor. Biotopen er avgrenset mot en åpen myr og tursti i nord. Godt arrondert og naturlig avgrenset gammelskogsområde med stor utstrekning og uten moderne hogstinngrep er en stor sjeldenhet.

Vurdering av området i forhold til kriteriene for vern i odelstingsproposisjonen

På grunn av mye gammelskog og ingen tekniske inngrep, framstår området som **urørt og naturlig**, noe som er en viktig grunn til at området er administrativt vernet av Oslo kommune. Særlig bekkekløften Sølvdoblabekken avviker fra omgivelsene og framstår som «**spennende og trolsk**» med sine stedvis trange og bratte bergvegger på begge sider. Også Spinneren har partier bergvegger og steder med store mengder av skjegg- og strylav samt innslag av åre- og lungenever som kan virke trolsk og spennende.

Som det framgår av beskrivelsen av hvert delområde, har området under ett en stor **variasjon, mangfold og kompleksitet**, både med hensyn til treslag og skogbiotoper, samt urter og dyreliv.

Med unntak av bekkekløften og steder ved Spinneren bærer ikke området preg av å **være vilt**. Som ellers i Østmarka er allikevel vekslingen mellom bratt og flatt terreng. På Dølerudåsen er det noe utsikt, mens det (særlig) på Spinneren - med den eiendommelig Spinnerenbautaen - er åpent og en del utsikt. Som det framgår av beskrivelsene foran, er det mye gammelskog, rik variasjon mellom trær og undervegetasjon, og trærne har stor variasjon i alder.

Det forefinnes ingen skjemmende inngrep i det foreslåtte området, men syd for området går det en kraftlinje.

Området inneholder flere **naturlige åpninger i skogen**, flere mindre **myrområder, to tjern** (Sølvdobla og Svartkulp) med tilhørende **bekker** som drenerer sydover. Området er kupert med to langsgående sprekkedaler og **åsene** Dølerudåsen og Spinneren.

Lunt og bortgjemt midt mellom Dølerudåsen og Spinneren ligger **husmannsplassen** Dølerud, som er gjort levende gjennom Sverre M. Fjellstads fortellinger om barndomsminner hos bestemoren. Husene er intakte og tun og slåttemark er fortsatt åpne og har relativt variert flora. Mange beite- og slåttebetingede urter blomstrer på enga og gir assosiasjoner til et gammelt **kulturlandskap**.

Selv om området er nær bebyggelsen, er det **preget av stillhet og ro**. Mye løvskog gir et rikt fugleliv med intens fuglesang.

Området brukes svært mye, i all hovedsak for fotturer vår, sommer og høst. Området ligger mellom Østmarkskapellet i nord og Sandbakken i sørøst og i relativt kort avstand fra utfartsparkeringene ved Grønmo og Sandbakken. En blåmerket sti går fra Skullerudstua via Rundvann, Sølvdobla, Dølerud til Godlia og videre til Frambu eller Sandbakken. Det er også flere andre sommerstier i området, og rødmerkede skiløyper som ikke blir preparert.

Området III Paradisåsen - Skogsmåsan - Østmarka naturreservat

Det foreslåtte verneområdet strekker seg fra Paradisåsen i vest til vesle Tonekollen og Mosjøen ved Østmarka naturreservat i øst. Innenfor området finnes flere store og intakte myrer – i første rekke Skogsmåsan, med Lusetjern, Havnlimyr og Torkildsmåsan – samt flere tjern og vann, blant annet Kløftetjern og Steinsjøen. Dessuten er det flere lokalt og regionalt svært viktige lokaliteter med urskog/gammelskog. Deler av området er administrativt verndet av Oslo kommune.

Området er deler av det største sammenhengende inngrepsfrie området (INON) i Oslo, Akershus og Østfold og i hele Oslomarka. Ettersom Regjeringen har satt seg som mål «å sikre at attraktive naturområder med urørt preg blir tekne vare på», er dette i seg selv en tungtveiende grunn til at hele området bør vernes.

Innenfor området finnes flere fugleleiker og særs viktige biotoper for storfugl. Det er også hekkeområde for fiskeørn. Området er et svært viktig friluftsområde hele året med både rødmerka løyper og blåmerka stier. Området kan nås på under én times gange fra parkering ved Sandbakken og Bysetermåsan. Deler av området ligger tett inntil Vangen sportsstue. Området er på ca 6300 daa.



Utsikt fra Tonekollen og over Tonevann og store deler av det foreslåtte området med Skogsmåsan og Paradisåsen i det fjerne. Foto: Lise Henriksen

I Stortingsproposisjon 1 S (2009-2010) fra Miljøverndepartementet, er INON et eget arbeidsmål som går ut på å ”sikre at attraktive naturområder med urørt preg blir tekne vare på”.

Beskrivelse av delområdene

Paradisåsen

Det er to lokalt viktige områder i og rundt Paradisåsen og flere lokaliteter som er markert som verneverdige naturtyper i skog i Flerbruksplanen. I flerbruksplanen planlegges en skogsbilvei på begge sider av Skogsmåsan hvorav den vestre vil påvirke Paradisåsen.



Mot Paradisåsen fra Blåsyna sørøst. Foto: Lise Henriksen

Lokalitet 1838 Paradisåsen (C) - urskog/gammelskog

Søndre del er en liten, tresatt myr omgitt av slake ller med eldre blåbærgranskog. På myra er det noen få eldre bjørketrær, inkludert gadd. Granskogen er mindre godt sjiktet og har nesten ikke død ved. Lokaliteten har en beskyttet og godt avgrenset beliggenhet. Derfra går det et smalt fuktdrag nordover. Fuktdraget går over i en liten dal med storvokst gran. Stor populasjon med gammelgranslav tyder på stabilt klima. I nord er det fattige lyngmyrer med stedvis tett skog av gran og innslag av furu og bjørk. Generelt lite død ved, men et felt med mye gadd av gran.

Lokalitet 1839 Paradisåsen N (C) - gammel lauvskog

Området inneholder blåbær- og småbregnegranskog med høy andel osp, kanskje opp mot 50% av kubikkmassen. Det er innslag av rogn og bjørk. Rådende brysthøydediameter på ospa er 40 cm. Grana står såpass tett at den skygger ut ospestammene. Ospa står tett nok alene til å være skogdannende. Lite død ved, noen ferske stokker av osp.

Skogsmåsan og nærliggende myrområder

Lokalitet 967 Skogsmåsan (B) - intakt lavlandsmyr og viktig område for fugleleik.

Skogsmåsan er et større og variert myrområde i Oslo kommunes skoger under én times gange fra Bysetermåsan. På myra og i trærne rundt foregår det hver vår tiur- og orreleik som har stor opplevelsesverdi for befolkningen. Myra ligger i utkanten av et større inngrepsfritt område (INON). Bildene taler for seg. I flerbruksplanen til Oslo kommunen planlegges skogsbilveier på begge sider av Skogsmåsan.

I nærheten er det også andre viktige myrområder som Torkildsmåsan, Havnlimyra og myra rundt Vælsputten.



Over til venstre: Torkildsmåsan. Over til høyre Skogsmåsan. Foto: Lise Henriksen



Naturens eget veggteppe ved Torkildsmåsan.
Foto: Helga Gunnarsdottir

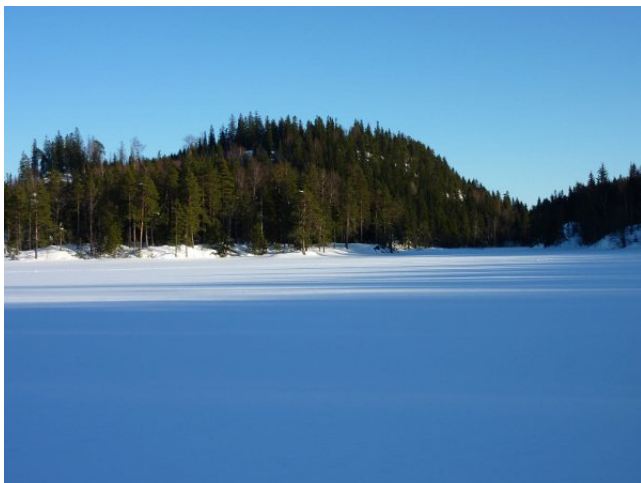
Far og sønn ved gapahuk på tiurleik.
Foto: Sverre M. Fjelstad

Områder i nærheten av søndre Liseterkollen

Alle disse områdene ligger inne i det inngrepsfrie området (INON) og er «vernet» som bevaringsskog i Flerbruksplanen.

Lokalitet 1847 Liseterkollen (B) - urskog/gammelskog

Ganske stort område med middels godt sjiktet granskog. Spredt med død ved av gran i avgrensingen, men det meste er relativt ferske læger. Biotopen avgrenses naturlig mot et myrvann i nordøst og en liten myrglenne/ smådal og hogstflate i sørøst. Ellers følger avgrensingen åsryggene. Mot høydedragene er det åpne partier med gammel osp og furu. Kontinuiteten i grove ospetrær ser ut til å være ganske god, og det ligger fHV mange grove læger av osp på disse høydedragene. I sør er det inkludert en liten dal med storvokst gran og endel bergvegger som skaper et stabilt mikroklima med høy luftfuktighet. Det er innslag av gamle løvtrær (selje, osp, spisslønn) i dalen med fHV godt utviklet lavflora. Ellers er det ganske høy tetthet grove læger og gadd av gran i dalen.



Mot søndre Liseterkollen fra Skålsjøen: Foto: Lise Henriksen

Lokalitet 58 bestand 394 Nord for Steinsjøen (B) - urskog/gammelskog med fiskeørn og tiurleik

Bestandet inneholder varierte vegetasjonsutforminger, med blåbærgranskog som dominerende. Det finnes innslag av høgstaude-, storbregne-, lågurt-, småbregne-, bærlyng-, og sumpskog. Det finnes innslag av lønn, hegg og hassel i området. Noe død ved både av bar- og lauvtrær finnes. Like utenfor bestandet ligger et fiskeørnreir som trorlig har årvisst hekking. Det er tiurleik i området.

Lokalitet 59 bestand 392 Mellom Liseterkollen og Vælsåsen (B) - urskog/gammelskog

Bestandet er dominert av rik lågurtvegetasjon, med store mengder av trollbær, blåveis og vårerteknapp. Det fins også innslag av høgstaude- og storbregnevegetasjon, samt blåbærgranskog. Landskapselementet er variert med myr, bekkesig, bergvegger og rasmark, og dette er med på å øke nisjediversiteten i området. Skjegg- og strylav, årenever og kystjammemose ble funnet her, og skygge og fuktighetsforhold er gunstige for kryptogamfloraen. Noe død gran, men større andel døde lauvtrær. Området er en viktig hakkespettbiotop med mange hakkemerker. På Liseterkollen er det en aktiv tiurleik og området er et viktig dagområde i forbindelse med leiken.

Andre lokaliteter innen området

I tillegg til lokalitetene som er kartlagt av Siste Sjanse for Oslo kommuneskoger, er det flere MIS lokaliteter, samt viktige lokaliteter for storfugl i området. Dette er informasjon som fylkesmannen besitter.

Viktige lokaliteter i nærheten av Østmarka naturreservat

De tre første ligger i det inngrepsfrie området (INON) og alle lokalitetene er markert som verneverdige naturtyper i skog i Flerbruksplanen.

Lokalitet 1845 Vesle Tonekollen (C) som er gammel lauvskog

Ganske bratt vestvendt li med forholdsvis høy andel løvtrær. Gran dominerer likevel skogbildet. Denne skygger også ut stammene på de fleste løvtrær. I "knekken" mot toppen er det åpnere parti med soleksponerte ospenholt (småvokste). Innslag av småvokst spisslønn og lind i lia. Et bestand med høystammet middelaldret osp som er satt igjen etter uttak av gran. Markvegetasjonen domineres der av skogrørkvein. Bestandet er et godt eksempel på ansvarsfull skogsdrift der det er tatt flerbrukshensyn.



Utsikt fra Tonekollen og over Mosjøen, Pølseberget til høyre og Lutjærn i le for Tonekollen til venstre.
Foto: Lise Henriksen

Lokalitet. 1842 Mosjøen N (B) - urskog/gammelskog

Urterik, løvblandet granskog, høy bonitet. Det er nesten ikke død ved av gran, men mye store dimensjoner. Derimot er det en del død ved av løvtrær (bjørk, gråor). Det finnes partier med åpen granskog og hassel i undersjiktet. I sør er det et lite fuktdrag med gråor-heggeskog. Det har vært plukkhogget noe gran (ca 30 år siden) uten at det har virket negativt på strukturen. Lågurtgranskog er en sjelden naturtype med stort biologisk mangfold. Skogen her er også i en sen suksessjonsfase.

Lokalitet 1843 Lutjærn N I (C) - rikere sumpskog

Ganske ung svartorsump med mye gran og bjørk (dominerende). Gran forynges kraftig og står ofte så tett at det hemmer undervegetasjonen. Bjørk og svartor utgjør øvre tresjikt. Høyt vannspeil med mye bekkeblom.

Lokalitet 1841 Pølseberget (B) - urskog/gammelskog

Det er et restareal av eldre granskog i slak østvendt li som i nedre del avgrenses av en tverrgående smådal. Naturkvaliteten varierer en del innen avgrensingen, og de største biologiske verdiene er knyttet til ospebestandene. Den tverrgående smådalen har storvokst granskog på fuktig mark. Det ble registrert to rødlistearter på osp. Temmelig dårlig arrondert areal, men store verdier knyttet til osp og fuktig granskog gir verdi B.

Lokalitet 1840 Stokkevika SV (C) - urskog/gammelskog

Lite parti med ganske godt sjiktet granskog på fuktig mark/ torvmosemyr. Trærne har bare små dimensjoner, men virker ganske gamle. Det er også mye bjørk. Noe død ved av gran og bjørk.

Vurdering av området i forhold til kriteriene for vern i odelstingsproposisjonen

På grunn av mye gammelskog og ingen tekniske inngrep, samt at området er det største inngrepsfrie området (INON) på det sørøstlige Østlandet, er det meget klart at det er både **urørt og naturlig**. Vi antar at det foreslåtte området, ved siden av de to naturreservatene i Østmarka, samlet sett er Oslomarkas mest urørte og naturlige skogsområde. Det er både homogent og variert på en gang. De mange myrene i den vestre delen bidrar til **trolsk stemning**, og da særlig på våren under fugleleiken.

De mange myrene, tjern og vann, samt koller og åser, bidrar sammen med gammelskogen og varierte skogsbiotoper til **stor variasjon, mangfold og kompleksitet**. Området kan ikke sies å være vilt i betydning av store sprang i topografien, men det er markante bergformer.

Området er preget av større flater og åpne myrer, samt koller og lune daler og ller som gir **naturlige landskapsrom** i betydningen av å være omsluttet. Som tidligere framhevet er hele området **uten forstyrrende inngrep** og er sørøstlandets største inngrepsfrie område (INON).

På grunn av mange myrer og vann er det særlig mange naturlige åpninger i skogen. Dette gjelder spesielt Skogsmåsan. Hele området har meget høy forekomst av **myrer, vann og bekker**.



«Men hvis du vil oppleve en spesiell høytidsstund i vinterskogen, kan du kanskje prøve noen av de mange avstikkerne hvor du ser at her er det skiløperen selv som har brøytet løype. La deg da friste til å ta turen om Skogsmosen. Det er en lett og fin ett-spors løype, hvor du etter å ha tatt deg litt oppover et stykke, kommer opp på et flatt og åpent myrparti med lave, skogklede høydedrag på hver side. Hvis man er slik anlagt, kan man her få fornemmelsen av å være i pakt med naturen både i fysisk og åndelig forstand. Når skiføret er så som så, eller jeg av andre grunner ikke har kommet meg ut dit jeg vil i løpet av sesongen, stiger lengselen etter å komme tilbake til dette fine stykket av Østmarka.»

Da området ligger langt fra veier som er åpne for alminnelig ferdsel, og langt fra bebyggelse, er området sammen med reservatet antakeligvis det området i Østmarka som er mest preget av **stillhet og fravær av støy**. Nettopp derfor brukes området av befolkningen for å oppleve stillhet og ro, jfr dette sitatet og bildet fra Steffen Torsnes artikkel om Skogsmåsan i Nytt fra Østmarka nr 1 2009.

Det er **ingen større menneskeskapte åpninger** i skogen, som utpregede setervoller og plasser. Dog bør nevnes at både Gjevikseter og Liseter ligger innenfor området. Det er også rester av gamle koier (Milorg) og Milorg-løypa og Flyktningeruta går tvers igjennom området.

Området brukes hele året, men den vestre delen mest om vinteren (flere viktige skiløyper går nord-syd) og om våren i forbindelse med fugleleikene på og rundt de mange myrene. Den østlige delen (nærmest Vangen og reservatet) brukes mest om sommeren, og Flyktningeruta krysser området fra nordvest til sørøst. Den østligste delen benyttes mye til padling.

Området henger naturlig sammen med Østmarka naturreservat. Bysetermåsan eller Vangen er det mest naturlige **utfartsstedet**, men det er også relativt kort avstand fra Sandbakken til den vestre delen av området. Skjelbreia ligger i umiddelbar nærhet.

Område IV Vardåsen -Fageråsen

Vardåsen er et imponerende åsmassiv i den sørøstre delen av Østmarka – mellom Børtervann og Øyeren. Åsen reiser seg bratt opp på flere kanter, mellom den dype forkastningen Fudalen på vestsiden, og den trange dalen mellom Prestmoen og Porsstranddammen på østsiden. Området fremstår som homogent, med en naturlig avgrensing rundt hele åsmassivet. Selv om det ikke er så langt til bygda, så har man følelsen av å være langt fra folk.

Vardåsen, med Fageråsen og det idylliske Fageråstjern, samt Hengeberget på nordøstsiden og Fudalen på vestsiden, peker seg naturlig ut som et av Østmarkas viktigste verneområder, med en rekke friluftslivskvaliteter som innbefatter følgende: storslått natur, et høyt åsmassiv (et av de høyeste i hele Østmarka), storslått utsikt, vill og uberørt natur, variert skogbilde, gammel ”eventyrskog” med tykke, grønne mosetepper i skogbunnen, som er åpen og lett å ferdes i. Området er ca 3600 daa. Området er ikke befart og grensene kan derfor trenge justering.



Over til venstre: Utsikt fra Knatten sør, Hengeberget sørøst. Over til høyre: Tykke grønne mosetepper nord i Vardåsen. Under til venstre: Fageråstjern. Til høyre: Flyktningeruta gjennom Fudalen. Foto: Lise Henriksen



Vardåsen-Fageråsen

I ”Utkast til Flerbruksplan for Osloområdet”, fremlagt av Miljøverndepartementet i 1976, ble Vardåsen-området i Enebakk foreslått som landskapsvernområde – med et areal på 2.700 dekar. Forslaget ble imidlertid ikke tatt til følge, og Vardåsen har ingen formell vernestatus. Hele området beites i dag av sau og inngår i et 13000 da stort, inngjerdet fellesbeite.

Øst på Fageråsen heter det Hengeberget – 358 moh., hvor et flott utsyn åpner seg mot Enebakkbygda ved Hammeren, og mot Fet og Aurskog, med Øyeren blinkende under oss.

Utsikten fra Vardåsen har vært imponerende, men dessverre er mye av det gamle utsynet i ferd med å gro helt igjen. Imidlertid åpner det seg storslåtte utsyn mot sør og sørvest, og vi kan se like til Gaustatoppen i klarvær.



Utsikt fra Knatten, Hengeberget mot Øyeren. Fageråstjernet, Østmarkas høyest beliggende tjern.
Foto: Lise Henriksen

Med sine 374 meter er Vardåsen faktisk den høyeste toppen i Enebakk kommune, og nr. 5 blant Østmarkas høyeste koller. En kilometer nord for Vardåsen ligger Fageråsen, som er nesten like høy, med sine 373 meter. Her finner vi også Østmarkas høyest beliggende vann/tjern – anslått til ca. 345 meter – kalt Fageråstjern. Tjernet er en liten, myromkranset idyll. Ellers er det Lauvtjern nord for Haukåsen, atskillige kilometer lenger nordvest, som regnes for å være Østmarkas høyeste vann med sine 325 moh.

Utenom skogsdriften, og en traktorvei som går inn i området nordfra (fra Revetorget) og forbi Iletjern, som også er den enkleste atkomsten til Vardåsen, er det få spor av menneskelig virksomhet i området. Området har flere mindre, delvis tilgrodde, eldre hogstflater. En hogstflate på vestsiden av toppen er rundt tyve år gammel.

Skogen på Vardåsen eies av tre private grunneiere, samt av staten v/Opplysningsvesenets fonds skoger (OVF), som er den gamle prestegårdsskogen tilhørende Enebakk kirke. Denne eiendommen har mye gammel skog og planlegges solgt fra OVF. Ved Korsmåsatjern, midt i området, støter fire skogeiendommer mot hverandre, trolig fra gammelt av. Således får vi anta at navnet kommer av eiendomsforholdene (kors – av fire eiendommer, med tjernet som dele (grensepunkt)).

Fudalen

Fudalen (navnet kommer av at dalen er lang som ei fu = rumpe, antakelig rever rumpe) er en del av en flere mil lang sprekkstone/forkastning, som starter i Rælingen, og som går gjennom Nordbysjøen, Hellertjerna, Bikkjetjern og videre ut igjennom Børter- og Ekebergdalen, ned langs elva Ign og Preståa og ut i Øyeren. Den trange og dype Fudalen, med stupbratte åssider, må være temmelig enestående for Østmarka. I alle fall er landskapet imponerende. Flyktningeruta går over Holtoppseter og Kopledalshytta i Børter skog og ned i Fudalen, som følges et stykke, før stien tar inn til Kølåbånn (langs foten av Vardåsen). Denne stien er blåmerket.



Til venstre: Huken ved Fudalen. Over til høyre: Fudalen mot sør. Foto: Lise Henriksen

Vinterstid går det ei fin skiløype over Kølåbånn og videre nordover Fudalen, hvor den deler seg ved Klokkertorget. Herfra kan man fortsette videre oppover (nordover) hele Fudalen til Hellertjerna, og videre til Nordbysjøen om man vil (det er et lite stykke å trække løype fra Hellertjerna til Nordbysjøen). Dette er et snørikt område, hvor snøen ligger lenge, og er blitt sammenlignet med en Nordmarks-dal. Det er relativt stor lokal ferdsel her vinterstid, idet man har fine rundturmuligheter fra både Kirkebygda i Enebakk og fra Flateby-kanten, via Streifinn og Porsstranddammen.

Kulturminner

Videre består området over store arealer av meget frodig skog med høy bonitet, små tjern, myrområder og bekker (fra bla. Korsmåsatjern), spor etter gammel seterdrift (Fageråsseter), gamle kulturminner (gammel krigsvarde, trigonometrisk varde, antakelig spor etter gammel brannvaktstue, og rester av landmålingstårn). Viktig er også tilknytningen til den nedlagte plassen Porsstranddammen på nordøstsiden, og til småbruket Kølåbånn på sørsiden, begge steder med tilhørende kulturlandskap, til dels variert og frodig, med rydningsrøyser og gamle tufter, som holdes delvis åpent, og som har vært benyttet til beite for både sauer og krøtter (Kølåbånn).

Ikke minst inneholder Vardåsen mye gammel historie. Vardåsen er faktisk Enebakks gamle vardeås. Her har det stått en krigsvarde/varslingsvarde/signalvarde/vedvarde (også kalt vete), antakelig fra middelalderen og fram til 1700-tallet. Mye tyder på at krigsvarden på Vardåsen inngikk i et forsvarssystem sammen med Festningsåsen og Slottsåsen, som begge ligger lenger sør/sørøst og sørvest, og som fungerte som bygdeborger.

På slutten av 1700-tallet ble det bygget en trigonometrisk steinvarde på toppen av Vardåsen, som ble brukt til trigonometrisk oppmåling av Norges geografiske oppmåling (NGO). Det er denne varden vi fremdeles ser restene etter på den gjengrodde toppen. En tilsvarende intakt steinvarde står på sørtoppen av Tonekollen, og fra disse to siktet man til hverandre.

Kølabånn

Ved foten av Vardåsen, på sør/sørvestsiden, ligger som nevnt det nedlagte småbruket Kølabånn, med et navn som vitner om gammel kullbrenning. Det skal visstnok være synlige rester etter den gamle kullmilen på stedet. Sørskråningen av Vardåsen og vegetasjonen omkring Kølabånn er meget variert og frodig, med innslag av mye løvskog. Landskapet er spesielt for Østmarka, med en annen topografi enn lenger vest, mer likt Nordmarka enn Østmarka, kan man vel si. Og skogen er dominert av gran, og som sagt frodigere enn det som vanlig er for Østmarka. Dette skyldes store mengder løsmasser avsatt i området under siste istid.

Kølabånn, langt inne på skauen, var bebodd i over hundre år, fra ca. 1846 til 1955. Dette var opprinnelig en husmannsplass under gården Rakkestad i Ekebergdalen, som senere ble fradelt som eget bruk. Innmarka var på 18 mål. Ellers kan nevnes at Skiforeningens lokalutvalg for Enebakk drev vinterservering her i noen år. Nå bærer den gamle stua sterkt preg av forfall. Nåværende eier ser seg dessverre ikke råd til å holde plassen vedlike.



Kølabånn er et yndig sted sommer som vinter. Foto: Lise Henriksen

Vurdering av området i forhold til kriteriene for vern i odelstingsproposisjonen

På mange måter framstår Vardåsen-området med Fudalen som et av Østmarkas mest **uberørte områder – med villmarkspreg i betydningen av gammelskog**. Særlig Vardåsen og den trange Fudalen bærer preg av å **være vilt**, med store sprang i topografien,

Området er preget av **variasjon, mangfold og kompleksitet**, og det er stor vekslingen mellom skogrommenes størrelse og form.

Det er varierende veksling mellom bratt og flatere terreng, mellom trær og undervegetasjon, området har både lune og forblåste steder, tett skog og særlig fine **utsiktspunkter**. Det er variasjon mellom sluttet gammelskog og naturlige åpne områder og variasjon i trærnes alder.

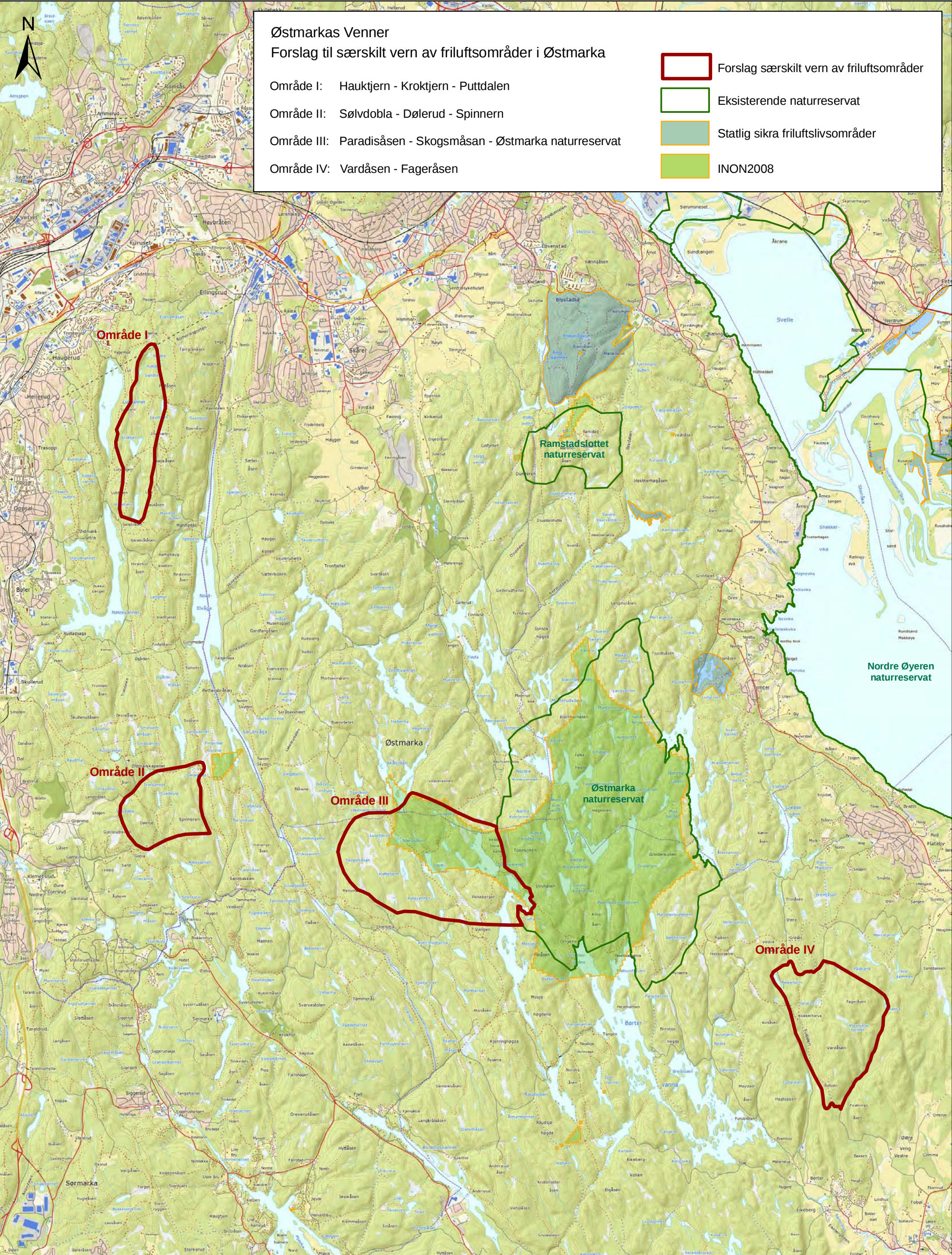
Det er flere **menneskeskapte åpninger i skogen**, både setervoll (Fageråsseter) og det tidligere småbruket Kølabbånn. Området er rikt på kulturminner.

Området er **uten forstyrrende inngrep**. Området er preget av **stillhet og fravær av støy**.

Det er flere naturlige åpninger i skogen, som myrer og tjern samt noen bekker.

Ferdselen i Vardåsen-området er ikke stor, og det er vel **mest lokalkjente** fra Enebakk som bruker området. Men området fortjener så avgjort å bli brukt av flere. Trolig er det ennå ikke ”oppdaget” av turfolket som bor på andre kanter av Østmarka – på grunn av lang avstand.

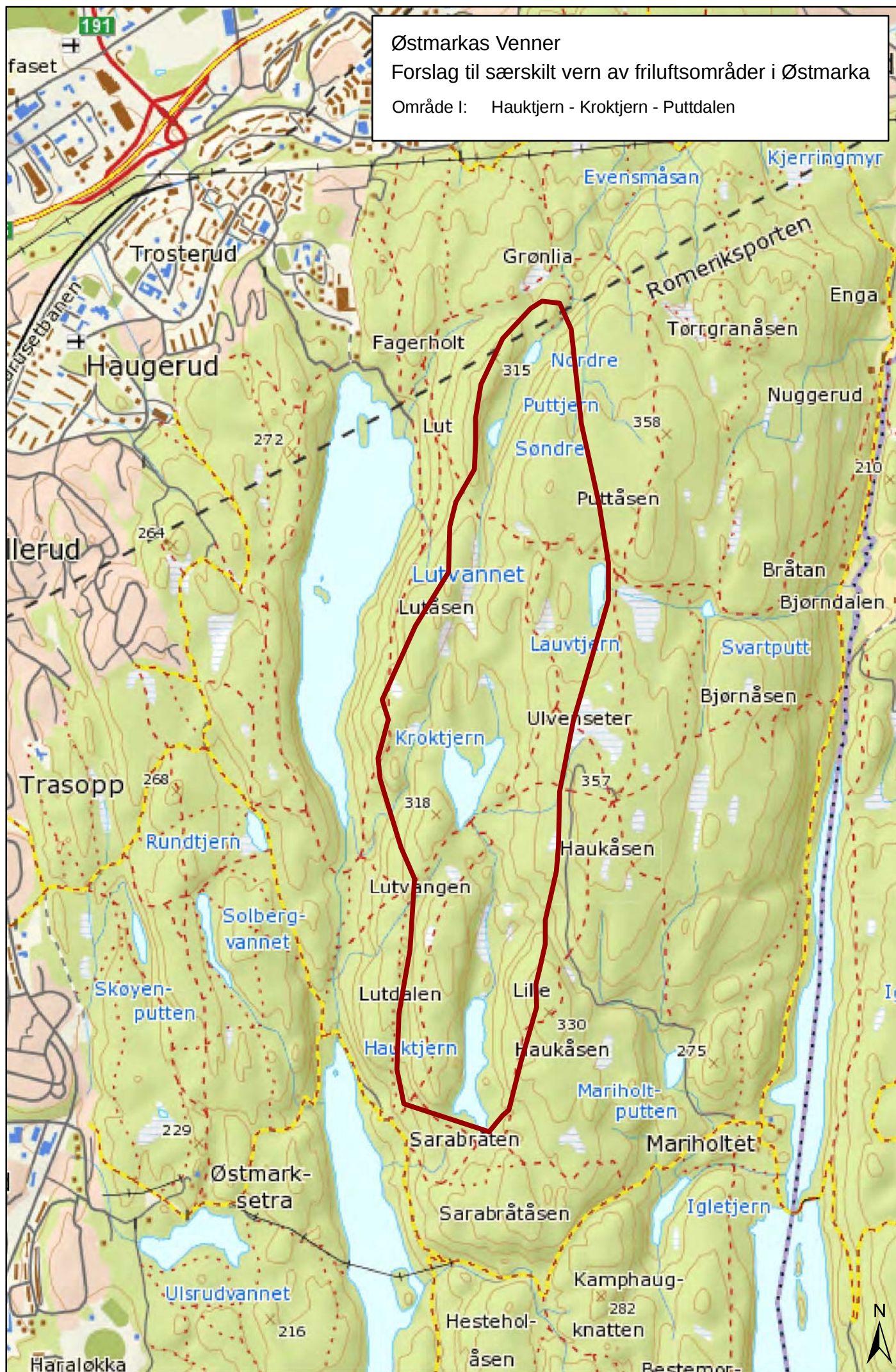
Vardåsen-området er **lett tilgjengelig** sommertid fra både sørsiden (Kølabbånn eller via skogsbilvei fra Weng) og fra nordsiden (fra Revetorget via Iletjern). Flyktningeruta går igjennom området. Området har ingen merkete stier eller løyper, annet enn langs foten, dvs. nede i dalbunnen, rundt på alle kanter, hvor det går skiløyper. Dessuten går det skogsbilveier på tre kanter, som ikke er gjennomgående, og som er stengt for allmenn kjøring.

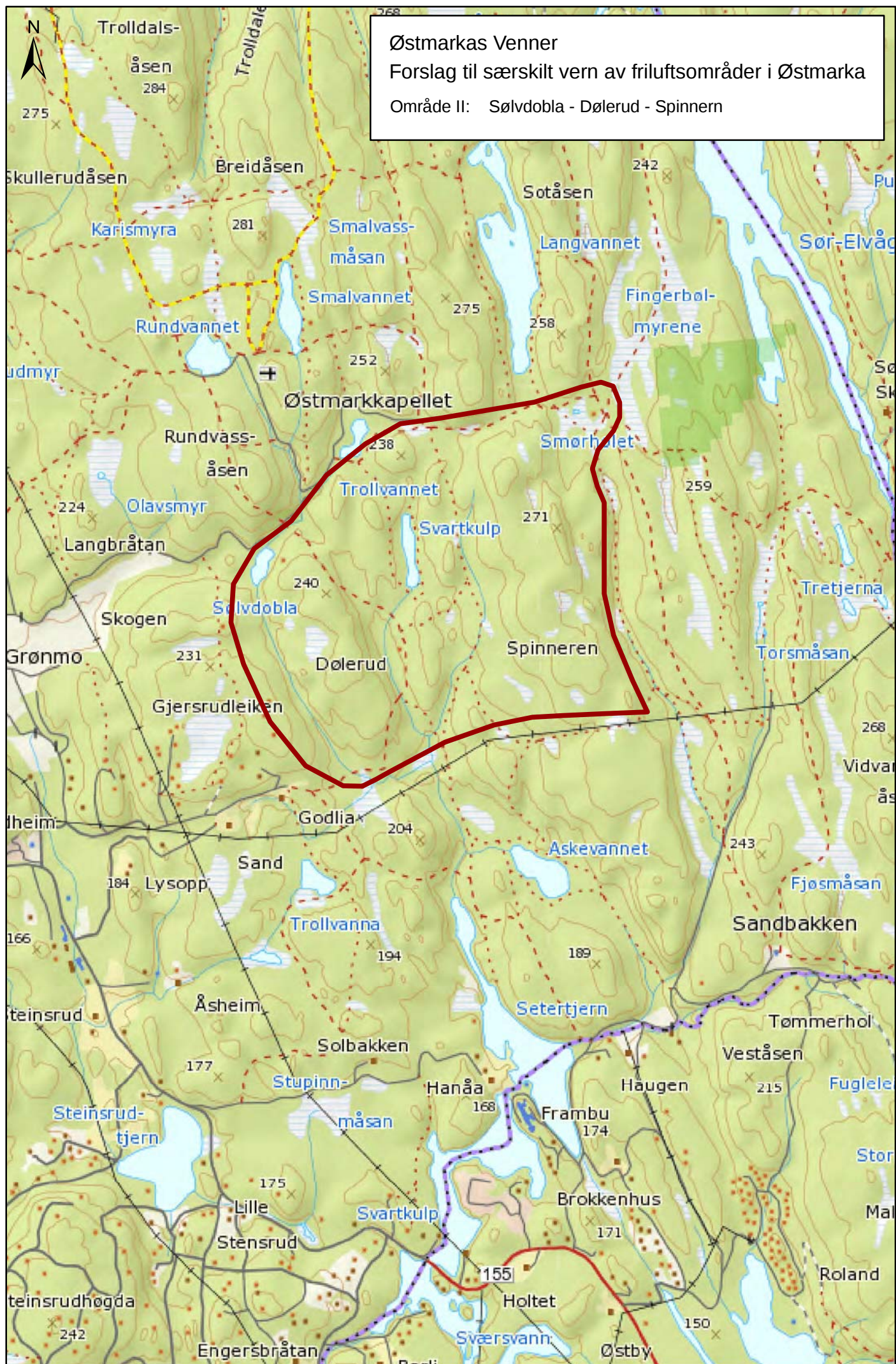


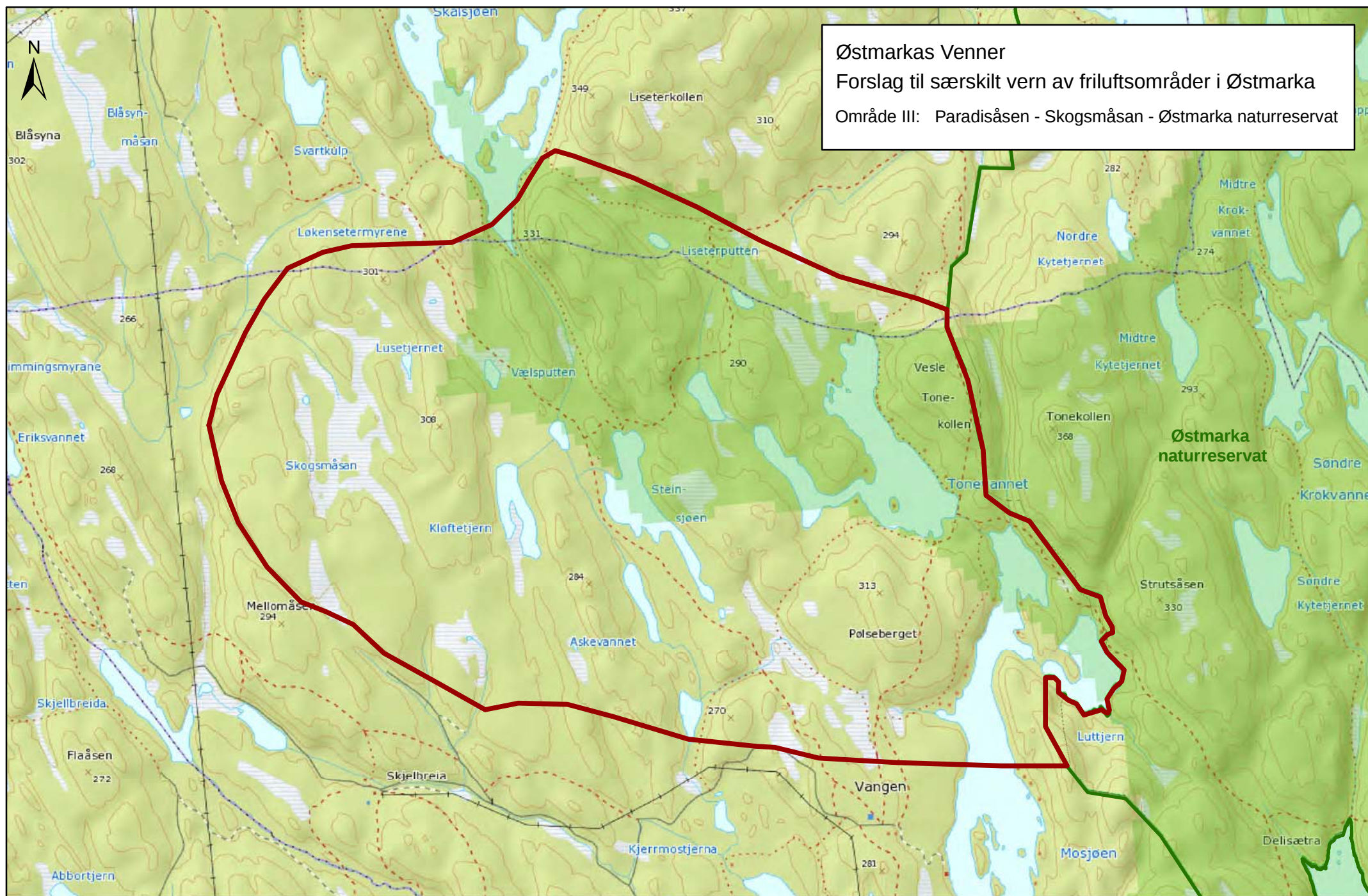
Østmarkas Venner

Forslag til særskilt vern av friluftsområder i Østmarka

Område I: Hauktjern - Krokthjern - Puttdalen







Østmarkas Venner

Forslag til særskilt vern av friluftsområder i Østmarka

Område IV: Vardåsen - Fageråsen

